

Koronavirüs, Kriz ve Kitle Eğitimi¹

Arnd-Michael Nohl²

Korona pandemisinden şiddetli biçimde etkilenmiş pekçok ülkede yetkililer sokağa çıkma yasağı uyguladılar: Kuzey İtalya'da 8 Mart'tan 3 Mayıs'a kadar, geçerli bir sebebi olmayan hiç kimsenin evinden dışarı çıkmasına izin verilmedi. İspanya'da 13 Mart'tan 2 Mayıs'a kadar sokağa çıkma yasağı vardı. Türkiye'de 22 Mart'ta 20 yaş altı ve 65 yaş üstü yurttaşların ikinci bir emre kadar sokağa çıkmalarının yasak olduğu duyuruldu; bütün vatandaşları kapsayan bir sokağa çıkma yasağı ise, ekonomik nedenlerle, kalabalık büyükşehirlerle ve haftasonları ile sınırlandırıldı. Bütün bu önlemler polis denetimi ile uygulanmaktadır. Evinden

¹ Steffen Amling, Erhan Bağcı, Morvarid Dehnavi, Hannah Hassinger ve Philip Schelling'e değerli eleştirilerinden dolayı özellikle teşekkür etmek istiyorum. Beni Korona zamanlarında hiç yalnız bırakmayan, gerektiğinde çalışmama imkan sağlayan eşim Asu ve kızım Defne Marie'ye de teşekkürü ayrıca borç bilirim.

² Prof. Dr., Helmut Schmidt Universität Hamburg, Almanya, nohl@hsu-hh.de

çıkma isteyen veya çıkmak zorunda olan biri, Kuzey İtalya'da olduğu gibi, yetkililerden yazılı izin almak zorundadır.

Almanya'da ise federal sistem içinde Şansölye'nin koordinasyonu altında hastalıkla ilgili sorumlu olan eyalet hükümetleri sokağa çıkma yasağı yerine temas yasağı kararı aldıklarında, duruma özgü bir tür kitle eğitimi başlatmış oldular. Başka devletlerdekine benzer geniş çaplı bir sokağa çıkma yasağı insanların buna uyup uymadıklarına bağlı olarak polis tarafından uygulanabilecekti. Ancak fiziksel yakınlık yasağı da yalnızca ceza veya tehditle zorlanabilir birşey değildi.

Temas yasağı ve kitle eğitimi

Eyalet hükümetlerinin kararı daha çok insanların birbirlerine mesafeli durmaya gönüllü olacakları fikrine dayanıyordu. Ancak takip eden haftalardaki politik kararlar, talepler ve önlemler, Şansölye Merkel'in ve eyalet hükümetlerinin başbakanlarının bu kararı bireylerin içgörülerine terketmediklerini, nüfusu siyasal olarak eğitmeye çalıştıklarını gösterdi. Çünkü – eğitimcilerin amentüsünde de olduğu gibi – kendiliğinden ortaya çıkmayan tutumların aktif müdahaleyle ortaya çıkarılması gerekmektedir.

Her ne kadar siyasi liderler kendi eylemlerini eğitim olarak algılamasalar bile, yaptıkları şey şüphe bırakmayacak şekilde eğitimsel özelliklere sahiptir³. Burada eğitimden kastım kalıcı yönelimlerin empoze edilmesidir. Eğitim ilk olarak insanların kendi başlarına yeni yönelimler geliştirmedikleri, bunun için birinin yol göstermesine ihtiyaç duydukları durumlarda gündeme gelir. İkinci olarak, yeni yönelim öncelikle, onu deneyimleyen kişinin mevcut ilgi ve duyarlılıklarıyla bir karşıtlık olarak algılanır. Üçüncü olarak ise çok temel bir varsayıma dayanır: Eğitimci eğitimi, eğitilen kişinin ilkesel olarak kendisinden beklenen yönelimi içselleştirmeye muktedir olduğu

³ Vgl. Nohl, Arnd-Michael (2020): Politische Erziehung – Ein blinder Fleck der Diskussion zur politischen Bildung. In: Isabell van Ackeren, Helmut Bremer, Fabian Kessl, Hans Christoph Koller, Nicolle Pfaff, Caroline Rotter, Dominique Klein, Ulrich Salaschek (Hg.): Bewegungen. Beiträge zum 26. Kongress der DGfE. Opladen: Budrich, S. 161-171

kanaatına dayanarak sürdürür. Yönelim kavramı, bilinçli bir fikir veya kanaatten çok alışkanlığa dönüşecek bir eylem ve yaşama biçimine gönderme yapar. Bu açıdan eğitimin zıttı olan kavram 'Bildung'tur. Eğitim istenmeyen bir misafir, *Bildung* ise bir davetli konuktur. *Bildung* sürecinde insanlar kendi yönelimlerini bulurlar veya değiştirirler; burada bazen içinde buldukları durum veya öğretmenleri tarafından teşvik edildikleri olur ancak asla zorlanmazlar. Prange ve Strobel-Eisele'nin dediği gibi⁴, toplumun "pedagojik muamele"ye tabi tutulduğu "kitle eğitimi"nde ise durum böyle değildir.

Merkel'in Konuşması

Almanya'nın Korona eğitim kampanyasının -süreci burada böyle adlandıracağım- merkezinde kesinlikle Şansölye Angela Merkel'in 18 Mart'taki konuşması yer alır. Bu konuşmanın amacı sadece ülkedeki yurttaşları fiziksel mesafeye mecbur etmek değil aynı zamanda onlara 'bu SİZİN görevinizdir' (Merkel'in konuşma metninde bu şekilde büyük harflerle yazılmıştı) diyerek onları virüsün yayılma hızının düşürülmesinde kendi güçlerine ikna etmektir. Böylece yurttaşlardan sadece viroloji uzmanlığına güvenmelerinin ve sosyal hayatı kitlesel olarak kısıtlamalarının beklenmediği, aynı zamanda onlardan, krizle başederken cesaretli olmalarının da beklendiği anlaşılıyordu, zira Merkel'in de aynen dediği gibi 'herkes önemlidir'⁵:

"Şimdi söyleyeceğim şey bugün için en acil olan şeydir: Hükümetin aldığı önlemler, eğer virüsün hızla yayılmasını engelleyecek en etkili aracı kullanmazsak anlamsızlaşacaktır: Bu etkili araç bizleriz. Ayrımsız olarak herbirimiz virüsten etkilenebileceğimiz için, şimdi herkes yardımcı olmalıdır. Herşeyden önce konuştuğumuz konuyu ciddiye almalıyız. Panik yapmadan, ancak bir başkasının önemli olup olmadığı konusunda tereddüt de etmeden. Hiç kimse harcanabilir değildir. Herkes önemlidir, tüm çabamıza değer."

⁴ Prange, Klaus/Strobel-Eisele, Gabriele (2015): Die Formen des pädagogischen Handelns. Stuttgart: Kohlhammer, S. 201

⁵ <https://www.bundesregierung.de/breg-de/themen/coronavirus/-bu-tarihi-goerevin-uestesinden-ancak-birlikte-gelebiliriz--1732530> [access: 28.4.2020]

İçeriğine baktığımızda, Şansölye'nin konuşması eğitilecek olan, muktedir (eylem özgürlüğüne sahip), rasyonel düşünebilen (gerçekleri görme yeteneğine sahip) ve dayanışma içinde hareket edebilen (karşılıklı bağımlılık) belli bir kişi tasavvuruna dayanıyordu⁶. Aynı zamanda Merkel yaptırım tehdidinden tamamen uzak duruyordu ki bu eğitimde nadiren görülür. Ancak tehditlere muhtemelen zaten gerek olmadı; medya ne kadar sıkı sokağa çıkma yasakları (örneğin Çin'deki gibi) uygulanabileceği konusunu ve salgının zamanında önlenememesinin ne kadar korkunç olabileceğini (ölenlerin askeri kamyonlarla taşındığı İtalya'da olduğu gibi) herkese anlatmıştı. Bu caydırıcı senaryolara bakıldığında temas yasağı ve buna bağlı eğitimsel talepler kaçınılmaz olarak en tahammül edilebilir alternatif olarak görülüyordu.

Çoğu zaman eğitimciler bireyleri, uyum göstermenin –okulda dikkatli davranmak, kavga etmemek veya daha az şekerleme yemek gibi- kendi çıkarlarına olduğu konusunda ikna etmeye çabalarlar. Korona krizi sırasında bu sadece belli bir yere kadar işledi. Nüfusun genç ve sağlıklı olan büyük bir kesiminin virüsten korkmasına gerek yoktu. Bu insanlardan, kendi faydaları doğrultusunda hareket etmeleri beklenmiyordu; Merkel'e göre "dayanışma içinde hareket etme"leri gerekiyordu. Bu ve başka siyasi konuşmalardaki eğitimsel imalar, insanların kendilerini nasıl koruyacakları ile değil, tam da bu dayanışma hareketi ile ilgiliydi.

⁶ Her ne kadar aynı ilgiyi toplamamış olsa da bu konuşmadan iki gün önce Federal Başbakan Steinmeier'in yaptığı konuşma da benzer bir niteliğe sahipti. Şöyle diyordu: „Bazen mantık esaslı değişiklikler yapmayı gerektirir. Şimdiki durum budur. Şu anda günlük hayatlarımızı değiştirmek zorundayız. Her birimiz! Hep birlikte mümkün olduğunca virüsün yavaş yayılmasını garanti altına almalıyız. Öyleyse mümkün olduğunca evde kalın! Yakın temastan kaçının. İletişim kurmak, çalışmak ve başkalarına yardımcı olmak için yeni yollar arayın ve bulun. Ve: Kısıtlayıcı önlemlere karşı anlayışlı olun. Bunlar gereklidir -bunlara sahip çıkın! „Gencim ve güçlüyüm, bu beni etkilemez“ demeyin. Şöyle diyin: „Evet, sorumluluk alıyorum! Ailem, ebeveynlerim, büyük annem ve büyük babam, yaşlı ve zayıf olanlar için. Köyüm için ve şehrim için. Ülkem için. Size garanti veriyorum: Bugün kendinizi kısıtlamanız yarın hayat kurtaracaktır.“ <https://www.bundesregierung.de/resource/blob/975954/1735780/7d585de53fd7dd22df8e4e4f339c239c/39-1-bpr-coronakrise-data.pdf?download=1> [Zugriff: 1.5.2020]

Eğitimsel cezalar

İlk adımda Merkel insanların muhakeme yeteneğine güveniyordu ve pekçok insanı da ikna etmişti. Ancak eğitim süreçlerinin genelinde olduğu gibi burada da herkes istekli değildi. Bu yüzden, ikinci adımda eyalet hükümetlerinin başbakanları ceza tehdidinde bulundular. Bu cezalar ve onların ilan edilmesi bile, Prange ve Strobel-Eisele'nin dediği gibi, genel bir önlem olarak eğitici" olur⁷. Hangi niyetle yapmış olursa olsun basının sonraki günlerde polis kontrolleri ve ceza uygulamaları hakkında yaptığı haberler yaptırım tehdidini güçlendirdi ve herkesin bunları ciddiye almasına ve kendilerinden beklenen yönetime girmesine zemin oluşturdu.

Medyanın kitle eğitimi için nasıl bir etki alanı olduğunu iki gazete makalesi ile ortaya koymak mümkün. 27 Nisan 2020 tarihli "Frankfurter Allgemeine Zeitung"da yaşlı bir kadının cenazesi ayrıntılı olarak verildi. Korona zamanlarında cenaze törenleri sadece birkaç katılımcıya izin verildiği için hep zor oldu. Ölen kişi, Berlin'de yaşayan bir "geniş aile"nin, kötü şöhretli bir Arap "aşiret"inin reisinin annesiydi. Yaşlı kadının ölümünün ardından cenazede yüzlerce kişinin biraraya gelmesinin yanısıra mesafe kurallarına da uyulmaması, gazete tarafından bu insanlara yönelik kriminal iddialarla aynı tonda dile getirildi. Böylece temas yasağına uyulmaması bir çete suçu bağlamına yerleştirilmiş oluyordu. Gazetenin kastından bağımsız olarak "muhakeme yeteneğine yapılan çağrı" burada "esaslı suç tanımlarıyla desteklenmekteydi"⁸.

Eğitim yoluyla empoze edilen önleyici yönelimler, (kurgusal) karşı modellerin ışığında daha belirgin kılınabilir. 7 Nisan 2020 tarihli "Tagesspiegel"deki bir konuk köşeyazarı herkesin maske takması gerektiğini ve akıllı telefonlarına bir Korona uygulaması indirmesi gerektiğini yazdı. Ancak burada da bırakmadı, bu emre uymak

⁷ Prange/Strobel-Eisele, ebd., S. 208

⁸ Prange/Strobel-Eisele, ebd., S. 208.

istemeyenlerin, ‘özel bir tehlike’ olmaları nedeniyle boş zaman ve mesleki etkinliklerinden yasaklanmasını talep etti. Gazete hemen akabinde “Sokağa çıkma yasağına evet – ama sadece tehlikeli kişiler için” diye başlık attı ve böylelikle maskesini çıkaran ve telefon uygulamasını indirmeyen yurttaşları, daha önceden İslamcı teröristler için kullanılan “tehlikeli kişiler”(Gefährder) kavramına dahil etti⁹.

Eğitimciler arasındaki anlaşmazlık

Yine de kitle eğitiminin başarısı sadece yaptırım tehditlerine ve bunların metaforik olarak abartılmasına bağlı değildir. Eğitimcilerin kendileri ile çelişkiye düşmemeleri de önemlidir. Bunu, çocuklarına kendi aralarındaki anlaşmazlıkları yansıtan anne babalardan biliriz. Korona krizinin başında, eyaletlerin başbakanları arasında en sıkı tedbirleri en çabuk kimin uygulayacağı konusunda küçük bir rekabet yaşanmaktaydı. Temas yasağı devreye girdiğinde ve fakat insanlar ve ekonomi nezdinde giderek daha fazla sorun yaratmaya başladığında bazı eyalet başbakanları tedbirleri gevşetme konusunda birbirleriyle rekabete giriştiler. Angela Merkel “gevşeme tartışması alemleri” konusunda uyarıda bulunduğu -ki bunu, ebeveynlerin çocuklarıyla ilgili özel konuşmalarına benzer şekilde CDU’nun yürütme kurulunda kapalı kapılar ardında yaptı- ona TINA¹⁰ tutumu konusunda bazı suçlamalar yapıldı. Siyasi boyutunun ötesinde bu uyarıyı eğitimcilerin birliğine yapılan bir çağrı olarak görmek mümkündür. Çünkü eğitilecek olanlar -bu durumda tüm nüfus- eğitenlerin artık amaçlarından emin olmadıklarını hissettiklerinde daha fazla açık aramakla kalmazlar, aynı zamanda eğitimcilerine ve takip etmeleri beklenen yönelimlerine güvenlerini de kaybederler.

Kitle eğitiminden sapmalar

Eğitim personeli ve ebeveynler kendilerinin ördüğü talepler ve ceza tehditlerinin sınırlarını bilirler. Siyasetçiler de belli bir çizgiyi

⁹ <https://www.tagesspiegel.de/politik/menschen-mit-maske-und-app-sollten-raus-duerfen-lockdown-ja-aber-nur-fuer-gefaehrder/25719078.html> [Zugriff: 28.4.2020]

¹⁰ „There Is No Alternative“ – Margaret Thatcher’in ünlü sözü.

geçmemelidir. Özellikle yetişkinlere – olgun yurttaşlara- karşı yönelim empoze etmekte fazla ileri gidilmemelidir. Almanya Federal Cumhuriyeti'nin tarihi bu gibi durumların siyasal sisteme yönelik muhalefetin büyümesine neden olduğu olaylarla doludur. Burada iki olasılık vardır: Benimsenmesi beklenen yönelimleri makulleştirmek veya kitle eğitimini sonlandırmak.

Örneğin Berlin Senatosu'nun yaptığı bir iletişim kampanyasının amacı, beklenen yönelimlerin çekiciliğini artırmak olarak açıklandı. “Mesafemize birlikte sahip çıkıyoruz”¹¹ veya “İyi haber: Dayanışma da bulaşıcıdır”¹² gibi ironi kullanan ve insanların mesafe kuralını ve maske takmayı bir dayatma olarak değil de iyiliğin ve rahatlığın bir parçası olarak görmesine yönelik kelime oyunları yapan sloganlar kullanıldı. Bunun yanısıra dayatılan yönelimler konusunda istekli olup mutlu olmayan insanların kaygılarını gidermek de yerinde olabilir. Federal Başkan Frank-Walter Steinmeier ve eşi Elke Büdenbender'in 8 Nisan 2020 tarihli video mesajlarında¹³ kriz önlemlerinden kesinlikle memnun olmayan insanlara seslenmeleri de muhtemelen bu amaçla yapılmıştı.

Ancak bazen siyasal önderlik, eğer otoriter olmak istemiyorsa, sadece insanların endişelerini anlamakla yetinmemeli aynı zamanda itirazlarını da anlamaya çalışmalıdır. Bu durumda önlemlerin faydalarına ilişkin dile getirilen itirazlar ve yurttaşlık hakları tartışmaya açık olmalıdır. Bu kitle eğitiminin sonudur ancak siyasal *Bildung* için de başlangıç işareti olarak görülebilir. Çünkü siyasal *Bildung* -ve genel olarak demokrasi- karşıt fikirler üzerinde yükselir ve buna Korona kriziyle nasıl başedileceği hakkındaki fikirler de dahildir.

¹¹ <https://www.berlin.de/corona/berlingegen corona/> [Zugriff: 1.5.2020]

¹² <https://www.berlin.de/rbmskzl/aktuelles/pressemitteilungen/pressemitteilung.919242.php> [Zugriff: 1.5.2020]

¹³ https://www.bundespraesident.de/SharedDocs/Downloads/DE/Reden/2020/04/200408-Gemeinsame-Videobotschaft-Corona-Tuerkisch.pdf;jsessionid=04EB2D6239D2CC031CD0640526EA66CC.1_cid371?_blob=publicationFile [Zugriff: 2.5.2020]

Sadece farklı siyasal görüşlere sahip olmak değil bunları karşılıklı olarak tartışmak ve herkes için Korona ile ve sonrasında nasıl yaşamak istediği konusunda kendi tutumlarını geliştirebilecekleri kamusal fırsatlar yaratmak da gereklidir. Siyasal *Bildung*'un temel görevi farklı siyasal seçeneklerle ilgili karşıt fikirlerin alışverişi temelinde siyasal yönelimlerin bağımsız gelişmesi ve değişimidir.

Kriz durumlarında yetişkinlerin siyasal eğitimleri ne kadar gerekli görülse de bu çok açık bir şekilde sınırlı olmalıdır. Demokratik toplumlarda siyasal eğitim bazen gerekli ancak istisnai bir musibettir. Ancak siyasal *Bildung* demokrasinin normalidir.